

I. N. J. 30
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO IX.
DE
FORTITUDINE,

Quam
PRÆSES
M. JOHANNES *Deutschman*
Jutrebocensis.

ET
JACOBUS HIERONYMUS SCHLEUSING,
Autor & Respondens.

proponent publicè

In Auditorio Minori
Ad d. 27. Mart.

Horis pomeridianis.

WITTEBERGÆ.

Typis JOHANNIS HAKEN, Anno, M. D. C. LII.

EXERCITATIONUM RETHICARUM

DISPUTATIO IX

DE

FORTTIDNE

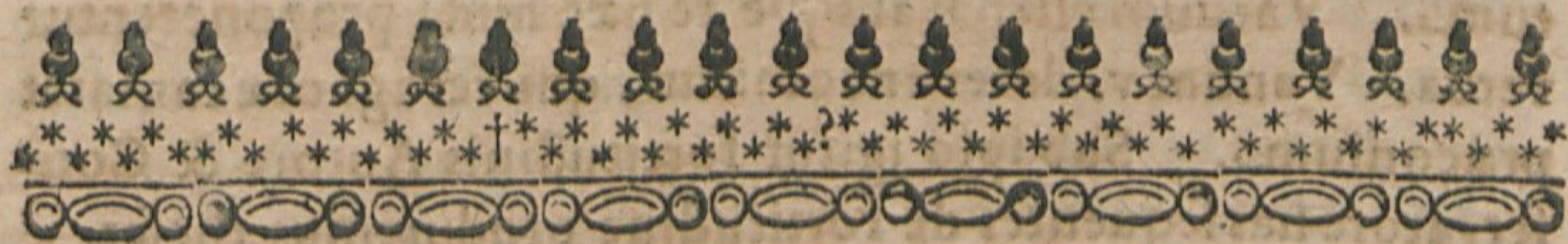
M. JOHANNES SCHNEIDERMAN

JACOBUS HIERONYMUS SCHLESING

Typo JOHANNIS HAREN Anno M. D. C. LII

IN NOMINE JESU!

Uanto in precio olim sit habita Fortitudinis virtus, testes ex omnibus uni nobis erunt Lacones. Qui ut virtute sua omnem suo tempore vicerunt Graciam, ita sua pariter autoritate huic fortitudinis virtuti conciliabunt gloriam. Hi enim, ut nullis utebantur muris, sed murorum instar animi sui habebant & colebant fortitudinem, imo praeter hanc animi constantiam nihil magni aestimabant; ita etiam omnem aetatem a sola fortitudine commendabant, & omnis aetatis homines non sine publica lege omnem in hac virtute laudem collocabant. Et hoc si non aliunde vel melius vel clarius, satis tamen inde elucescit, quando tres illi chori apud eosdem populos cantu fortitudinem solam celebrarunt.

Senum chorus incipiebat: ἄμμοσ πόντ' ἡμεν ἀλκιμοι νεανία, h. e. Nos quondam eramus inclyti bello viri:

Juvenum chorus succinebat: ἄμμοσ δὲ γ' ἡμεν. ἂν θέλησ αὐγάσδεο h. e. Nos ii sumus: fac, si velis, periculum.

Puerorum deniq; sequebatur chorus: ἄμμοσ δὲ γ' ἐσσόμεθα πολλῶ κάρηνεσ. h. e. Nos fortitudine plurimum prestabimus.

Neq; tamen sola apud eos fuere verba, sed plurima ab hac fortitudine manarunt facta. Exempla qui desiderat, citimæ vetustatis scriptores consulat. Nos parili encomio hanc nobilissimam virtutum ideam, Fortitudinem nimirum, excipimus, si non aequali consilio eadem vel exponere vel exercere possumus. Ne autem nostrum encomiam vel sit vacuum, vel ulli videatur vanum, non omnem hic seponere possumus tracta-

tum. Vacuum esset, si absque re hæc nuda proponerentur verba. Vanum v. daret encomium, qui rei ignoræ cantaret præconium. Sub ipso igitur fortitudinis Autore & Conservatore has sequentes de fortitudine producimus theses.

1. Vestibulum virtutis hætenus incoluimus, dum generalia quædam capita de virtute explicuimus. Augustum jam & splendidissimum pariter virtutis ingredimur templum, quia ordine naturam cujuslibet virtutis in specie enarramus. Magnus in hoc templo virtutum comparet numerus, magnus virtutum ornatus, magnus itidem apparatus. Omnes nobilitate aliis rebus superiores, dignitate, necessitate effectuum ubertate inter se pares esse videntur. In cælo quidem naturali unicum videmus solem, sed in morali tot habemus soles, quot ullibi virtutum comparent species. Nec immeritò Ethicæ Virtutumq; Ethicarum cultori hoc non postremæ difficultatis surgit dubium, quænam virtus priori, quænam posteriori sit ponenda loco, ne in utramque ipse sit injurius; illam alteri præferendo, hanc alteri postponendo, omnes siquidem & ortu, & statu, & dignitate, & necessitate, & utilitate videntur convenire. Nos vero, ne novitatis videamur studiosi, & eruditæ vetustatis contemptores ac inimici, tritam ac regiam sequimur viam, & à Fortitudinis explicatione nostram inchoamus operam. Tutius siquidem est, antiquam observare methodum, quam per spinosas argutias novum scrutari transitum. Cautius præterea plerorumq; sapientum amplecti sententiam, multis jam rationibus firmatam, quam paucorum quorundam obscurorum novatorum sequi viam, nullo certitudinis & rationis callo obductam.

2. Ne tamen illotis, quod ajunt, manibus rem tetigisse, & soli auctoritatis titulo vacivas aures dedisse videamur, nostram, quæ à Fortitudine, secundum *Aristotelem*, sumit initiû, tractationem rationibus confirmamus. (1) à fortitudinis objecto. Versatur enim illa circa maximè difficilia, utpote quæ ipsum vitæ periculum solent asserre: imò circa ipsam mortem,

tem, quæ maximam ex sua quadam proprietate sibi tribuit
difficultatem, ea est occupata, cum mors speciale sit fortitu-
dinis objectum, ut postea patebit. Jam autem virtutis pro-
prium est, difficilia curare, difficilia gubernare, in difficilibus
omnem mediocritatem observare. Et quo objectum habet
difficilius quælibet virtus, eo etiam illustrior, eo nobilior
& admirabilior. (2) à fortitudinis subjecto. Nam fortitudo
est propria viri virtus. Reliquæ virtutes frequentius etiam foe-
minis solent convenire, quia & foeminis inest justitia, & eis-
dem tribuitur liberalitas & temperantia, aliæ etiam virtutes
ipsis non denegantur. Rarius autem fortitudo in hunc sexû
cadere videtur, cum ejus quasi naturæ hæc virtus sit incom-
moda. Naturâ enim hic sexus molli ei, inconstantia, ti-
mori & aliis affectibus est subjectus, qui communem cum for-
titudine haut facile inveniunt sedem. Fortitudo animi sum-
mam firmitatem & constantiam requirit, & timorem à suo
subjecto exulare cogit. Cum igitur vir foeminâ sit prior,
foeminâ sit potior, fortitudo etiam priorem & potio-rem me-
retur locum. Nam quod prius habet subjectum, potior i eti-
am inest subjecto, meritò prius est explicandum. (3) à forti-
tudinis statu. Hic plerumq; solet esse publicus, cum vir for-
tis pro Rege & grege secundum *Alphonsum*, pro Patriæ conser-
vatione cum *Themistocle*, pro Patriæ libertate cum *Trasbulo*,
aliisq; publicis bonis fortiter so leat pugnare. Quæ autem
publica sunt, ea privatis minimè postponenda, sed omnibus
modis anteferenda secundum illud vulgatum:

Publica privatis anteferenda bonis.

(4) A fortitudinis effectu. Hujus siquidem virtutis effectus
sunt varii, ejusq; usus maximus in rebus etiam ponderosissi-
mis. Si religionis conservare volumus puritatem, fortitudine
opus est; si Rempublicam habemus integram, fortitudinis
est beneficium. Si familiam servamus securam, fortitudinis
est officium. (5) à fortitudinis proprio. Quia fortitudinis acti-
ones maximum habent splendorem, & in oculos atq; admira-
tionem.

tionem cadunt hominum. Unde Plato in *Lachete* dixit: ἢ ἀν-
δρεία ἐστὶ τῶν καλλίστων. Et Cicer. l. 1. *Off.* Splendidissimum vide-
tur, quod animo magno factum est. (6) à fortitudinis elogio. Nam
veteres secundum Scalig. exerc. 266. & 300. fortitudinem so-
lam putabant esse virtutem. Hinc illi soli videbantur virtu-
osi, qui præclare factis suam fortitudinem patriæ ostendebāt.
Alias rationes qui desiderat, eas apud Aristot. Interpp. legat,
has allegasse hic brevitatis ergo sufficiat.

3. Fortitudinis theoriam duobus includimus membris, al-
terum *voci*, alterum *rei* suam locabit operam. Vocem brevi-
ter ut explicemus, notamus ejus. (1) *Etymologiam*. Fortitudo
ab adjectivo *fortis* suam accepit originem, quia illi dicuntur
sibi comparare fortitudinis virtutem, qui fortissimis factis,
iisq; creberrimis vitam suam illustrent, & habitum virtutis
consummant. Et hæc immediata est derivatio. Quod autem
mediatam concernit Etymologiam alii ab adverb: *Foras* for-
titudinem dictam esse putant, quod illa hostem suum, qui fo-
ras est, superare doceat. Illi n. qui hostes nostri sunt, ple-
rumque foras sunt, & extra patriam nostram, adeoque pere-
grini. Unde hostis in bona significatione veteribus peregri-
num denotabat. Qui cum jure hospitii abuterentur, sub
hospitalitatis beneficio quærebant hospitem periculum & in-
fortunium; quâ de causa hostis vocabulum de inimico sumi
captum est. Alii eam à *ferendo* deducere malunt, quia vir
fortis ea, quæ ardua sunt & maximè difficilia, ferre ac sustine-
re potest, eademq; propter virtutis & honestatis amorem suâ
sponte quærit, & appetit.

4. (2) *Homonymiã* non respuit fortitudinis vocabulũ, sed
variũ accipit apud autores usum, Sumitur n. (1) *improprie* & ita
tribuitur tum *brutis*, tum rebus inanimatis, tum homini, *Bru-
tis* quando tribuitur triplicem admittit variationem. Signi-
ficat n. (1) *animositatem*, quæ quasi simulachrum quoddam,
fortitudinis in bestiis est. Sic Leo dicitur fortis, quia animo-
sum est animal. Item canis dicitur fortis, quia

A cane

A cane non magno saepe tenetur aper:

(2) corporis magnitudinem, ut fortis idem sit quod robustus: sic tauri fortes dicuntur, quia immensae magnitudinis corpus gerunt. (3) celeritatem, si Nonnio fidem habemus. Ita accipitur in illo Lucretii lib. 3.

*Quidnam tremulis facere artibus hadi
Consimile in cursu possint ac fortis equi vis.*

Deinde quando rebus inanimatis tribuitur, rem inanimatam & non nisi magna violentia superabilem rem importat: sic turres dicuntur fortes &c. Homines etiam hanc impropriam significationem sibi vendicant & quidem triplici differentia. Sumitur (1) pro formositate. Sic Plaut. in Mil. a. 4. sc. V. 13. *Equus fortis visa est.* (2) pro divitiis & nobilitate: sic idem Plaut. in Trin. a 5. s. 2. v. 9. *Eū sororē despondisse suā in tam fortē familiā.* (3) pro robore corporis ejusdemq; firmitate. Sic Milo Crotoniates, Tritamnius Samius, Junius Valens, Aristomones Messenius fortes dicti fuerunt. (II) proprie in sensu Ethico sumitur iterum trifariam. (1) in sensu imperfecto pro nuda dispositione, quae alias dicitur laborum tolerantia vel continentia. Sic Horat. lib. 2. Epist. 1.

Agricola prisca fortes, parvog; beati.

(2) in sensu generico, pro animi firmitate & constantia ad actiones honestas tam in adversa quam in secunda fortuna obeundas. Sic omnis habitus virtutis, qui ex firmo animi proposito perturbationes vincit, hac ipsa venit significatione. (3) in sensu specifico pro habitu virtuoso, qui mediocritatem circa metum & fiduciam observat: ut h. l. (III) Mystice in sensu Theologico, & sic tribuitur (1) κατ' ἐξοχήν DEO, quia inter alia Epitheta DEO etiam fortitudo tribuitur. (2) Angelis pro habitu concreto: siquidem illi ex prima sua creatione fortes dicuntur spiritus. (3) fidelibus pro habitu infuso, qui nihil aliud est, quam intrepida & perpetua constantia animi divinitus armati; quasi homo a DEO

sit ornatus, nullam penitus tyrannidem extimescit. Sic *Noa* contra ante-diluvianos, *Moses* contra Pharaonem, *Elias* contra Achabum, *David* contra Goliathum &c. summâ animositate usi fuerunt.

5. (3) *Synonymias* ratione hæc virtus dicitur alias *Magnanimitas*, grammaticè sc. sumpto hoc vocabulo, quia vir fortis animum in periculis sustinendis vere magnum adhibet. Item *Patientia*, *Tolerantia*, quæ tamen potius sunt dispositiones & viæ ad habitum, quàm habitus jam completus. Sic *Virg.* l. 2. *Æn.* vim etiam dicit fortitudinem.

Instat vi patria Pyrrhus.

Idem eandem pulchritudinem videtur nominare, dum fortem pulchrum appellat.

Satus Hercule pulchro

Pulcher Aventinus. Scal. de causis LL. c. 22.

6. Rem ipsam post vocis evolutionem aggredimur, & definitionem fortitudinis proponimus primum, deinde eandem breviter exponimus. Si enim totam rei naturam velimus intelligere, eandem nullibi melius, quam in ipsa definitione possumus invenire. Definitio autem secundum Aristotelem & Aristotelicos est talis:

Fortitudo est virtus moralis, quæ servat mediocritatem circa metum & fiduciam.

7. Hanc definitionem ut exponamus, cum definitum jam sit declaratum, ejus partes hic & notamus & easdem explicamus. Definitio constat genere & differentia. Genus est, quod sit virtus moralis. Nam quod fortitudo sit virtus patet (1) ex ejus objecto: versatur enim circa metum & fiduciam. Metus a. & fiducia sunt affectus, circa quos corrigendos & dirigendos omnes virtutes sunt occupatæ. (2) ex ejus formali. Fortitudo enim observat mediocritatem, quæ observatio mediocritatis virtutis formam constituit: ubi a. forma est, ibi est etiam ipsa res,

res, quia forma dat esse rei, adeoque fortitudo non potest esse vera virtus. (3) *ex fortitudinis proprio*: quia versatur circa maximè difficilia, quod itidem genuinae virtutis proprium est. (4) *ex fortitudinis effectu*. Ubicumque n. reperitur virtuosus effectus, ibi etiam causa ut sit virtus, est necessum. Atqui in fortitudine reperitur virtuosus effectus. E. Major est certa, cum omnis effectus testetur de sua causa. Minor itidem negari nequit, cum effectus fortitudinis sint nobilessimi, unde hæc virtus etiam homines ipsos solet nobilitare. Deinde quod sit virtus *moralis*, probatur itidem. (1) *à causa efficiente*, quia moribus acquiritur & comparatur fortitudo. Nam est habitus ex crebris constitutus actionibus. (2) *ex virtutis moralis definitione*: quæ tota fortitudini conveniens. (3) *ex fortitudinis subjecto*. Quia in voluntate suam habet sedem, non verò in intellectu. In voluntate autem virtutes morales reperiuntur. (4) *ex fortitudinis usu*: ejus enim opera magni æstimatur in vita civili & politica, quæ non in theoria, sed in praxi consistit. Ergo etiam fortitudo circa mores versatur. (5) *ex fortitudinis actu*: Illa siquidem in actionibus humanis, quæ sunt aut formidabiles aut fiduciales, mediocritatem regiam observat.

9. *Differentia* desumpta est partim *à materiali*, quod est *metus & fiducia*. Accipiuntur a. (1) partim *naturaliter & physice*, quatenus sc. sequuntur naturalem hominis constitutionem & sunt affectus seu passionem animæ sensitivæ; circa affectus n. hosce dirigendos fortitudo suam locat operam. Partim *habitualmente, moraliter, & ethice*, quatenus scilicet ex habitu agendi in homine acquiruntur, & sic sunt vitia animi potius, quam affectus naturales, & hoc modo inter hæc duo vitia tanquam inter excessum & defectum versatur fortitudo (2) partim *interne* pro ipsis effectibus; partim *externe* pro rebus, affectus hos moventibus. Unde duplex oritur fortitudinis *objectum*, *internum & externum*.

10. *Internum* est, circa quod interius ipsa fortitudo est occupata, ut illud moderetur, & ita hac duce omnis ejus aberratio evitetur. Estque nihil aliud quam *affectus*, qui in rebus formidabilibus & fiducialibus solent aberrare, & vel ad defectum

B

descen-

descendere, vel ad excessum ascendere. Tales affectus sunt metus & fiducia. Cum enim fortitudo vera sit virtus, ut antea est declaratum, ideo ut circa aliquem affectum tanquam circa materiam internam illa versetur, necessum est.

II. Externum duplex est: vel generale; vel speciale. Generale iterum est vel *primarium* vel *secundarium*. *Primarium* est *formidabile & terribile*. Quod probatur (1) à *formidabilium natura*. Formidabile quod est, horrorem solet incutere, adeoque malum ipsi naturæ inferre: quæ autem fiducialia sunt, potius bonum videntur promittere. Sicut præter alia etiam hoc constat. (2) *ex utriusq; affectus definitione*: Spes definitur (ad cuius naturam fiducia quam proximè accedit) quod sit affectus bonus, quo dum bonum futurum appetitur, cor ad illud recipiendum se præparat & dilatat. Timor vero seu metus, est affectus malus, qui ex spirituum coarctatione & cordis compressione ob imminentis mali fugam oritur. Ex quibus omnibus patescit, magis virtutem debere esse occupatam circa formidabilia, quàm circa fiducialia. (3) *à virtutis proprietate*. Q. est difficilius in virtutum objectis, circa illud potissimum virtutes sunt occupatæ, ut patet ex 2. Eth. 3. At difficilius est sustinere & perferre formidabilia, quàm fiducialia. Illa n. mala sunt, hæc bona esse possunt; illa in passione, hæc in actione consistunt. Jam difficilius est mala perferre, quàm inferre. (4) *à fortitudinis splendore*. In quocunq; objecto magis conspicua est vis fortitudinis, circa illud potissimum versatur. Atqui vis fortitudinis magis conspicitur in formidabilibus, quàm in fiducialibus, quia illa fortitudinem erigunt, acuunt; hæc v. fortitudinem laxant. (5) *à fortitudinis officio*. Q. magis solent perturbare animum circa illa etiam magis occupata est fortitudo. Atqui formidabilia magis perturbant ipsum animum. E. Notandum a. h. l. quod formidabilia *alia* sint *ὕπερ ἀνθρώπων*, quæ nimirum, majora sunt, quàm ut ab humana mente possint vel contemni, vei sustineri, E. G. Terræ motus, fulgura, tonitrua &c. *alia* vero sunt *κατ' ἀνθρώπων*, quæ suo modo ab hominibus sanâ mente præditis possunt tolerari & superari. Non illa, sed hæc objectum fortitudinis cōstituunt.

12. Se-

12. *Secundarium est fiduciale θαρραλλέον*, quod hominibus in rebus adversis fiduciam aliquā afferre, eosq; enimosos reddere potest. Quæ omnia ex præced th: jam sunt firma. Sunt a. illa fiducialia in duplici differentia, *vel ὑπὲρ ἄνθρωπον*, quæ plane sunt divina, & omnia hominum auxilia superantia; unde maximam confidentiam, consolationem & spem libertatis solent afferre; quale auxilium Deus olim & ad huc hodie solet Martyribus offerre, eosq; contra omnem hostium tyrannidem animare: *vel κατ' ἄνθρωπον*, quæ in humanis solent consueta esse auxiliis, & in rebus adversis atq; periculosis homini fiduciam addere. Hujusmodi sunt amici, divitiæ, munitiones, arma &c.

13. *Speciale objectum est Mors*, quæ omnium terribilium terribilissimum. Intelligitur a. potissimum *mors bellica*, quæ omnium est *honestissima* (1) *ratione objecti*, quia in periculo honestissimo opperitur, qualia sunt pericula bellica. Bellum enim, si justum sit, ex justa & legitima causa susceptum, modo justo etiam gestum, utiq; etiã pericula bellica erunt honesta (2) *ratione scopi*, quia pro defensione aliorum nimirum religionis, patriæ, libertatis, legum, parentum &c. suscipitur. Quæ omnia non nisi, ad solam tendunt honestatem (3) *ratione consequentis adjuncti*, quia fama, quæ est æternitatis lingua & tuba eam sequitur.

14. Partim à *Formali*, quod consideratur, tum *ratione sui*, tum *ratione extremorum*, quia ex utroq; mediocritas promanare solet. Ratione sui quando consideratur, omnes circumstantiæ probe sunt considerandæ & observandæ. (1) *Persona*, in qua requiritur partim *scientia*. Nam quæ ex ignorantia oriuntur facta, nullam penitus veram habent fortitudinem. *Arist.* quidem lib. 3. cap. 8. etiam hujus fortitudinis facit mentionem, quod detur quædam fortitudo inscia seu ex ignorantia profecta. quæ definire solent, quod sit animositas quædam in adeundis periculis profecta ex periculi ignorantia. Verum ipse Aristoteles confitetur, quod illa sit saltim apparens fortitudo. Partim *libertas*, quia fortitudo non debet esse, coacta quam homines pœnæ formidine compulsi ad legem jussa patrare & periculis masculè sese obiectare solent. Hanc n. eadē ratione Aristoteles respuit. Partim *ætatē integritas*. Pueri n. ut virtutis non sunt capaces, ita nec fortitudinis

nis possunt esse observatores. Huc pertinet & illud, quod communiter ad sexum hanc virtus restringitur virile, quia Ciceronis iudicio ipsa est propria viri virtus.

15. (2) *Objectis* cuius notanda (1) *magnitudo*. Pericula n. illa, quibus vir fortis est subiectus, sunt longe maxima. (2) *multitudo*: quia sunt quotidiana (3) *conditio*. Ita debent esse *humana*, quia quæ sunt supra hominem, tum in fiducialibus tum in formidabilibus, ea nemo sanæ mentis appetit. Deinde debent esse *honestæ*. Nam quæ ab honestate sunt remota, virum fortem non constituunt. Peccant ergo illi, qui multis sceleribus mortem violentam sibi attrahunt. Hi si quandam in poenarum inflictione præ se ferant fortitudinem, ea minimè est vera sensenda. Tandem debent esse *licita*. Quæ n. legibus divinis & humanis sunt prohibita, huic virtuti non sunt consentanea. Unde *ἀνομιαν* gravissimam corpori suo injuriam afferunt, dum violentas ipsi manus inferunt.

16. (3) *Modi*. Consistit hic (1) *in libera electione*. Unde & illa fortitudo, ad quam iure quodam sumus adstricti, nimirum *civilis*, apparens tantum est, non vera, quia leges à singulis civibus eam in defendenda patria requirunt. (2) *in prudenti operatione*. Nam prudentiam hic opus est, & quæ in sola experientia, non a. in vera prudentia fundatur fortitudo, illa saltem apparens dicitur ab *Arist.* d. l. qualis est *militaris* (3) *in constanti continuatione*: momentanea enim fortitudo, nulla est fortitudo, sed quæ perpetua est, ea vera perhibetur.

14. (4) *Finis*. Sic vir fortis non ager (1) *ob vindictam cupiditatem*, qualis fortitudo est iracunda *Arist.* d. l. (2) *non ob lucri & prædæ magnitudinem*, ut milites. (3) *non ob nudam spem evasionis*, & est in fiduciaria fortitudine. (4) *non ob vanæ gloriæ consecutionem*. Sed (5) *propter solam honestatem*. Sicut n. omnis virtus solam respicit honestatem, ita etiam vir fortis solius honestatis gratia operetur. Reliquas circumstantias brevitatis ergo hic rejicemus.

18. *Extrema fortitudinis duo sunt*: alterum in excessu, nimirum *Audacia* quæ est vitium morale quod peccat in excessu circa metum & fiduciam. Notandum h. l. quod hoc vitium nomine sit unum, re ipsa v. duplex. Nam continet (1) *ἀφοβίαν*, quæ est vitium morale, quod peccat in excessu circa metum (2) *ἀπεισύννησιν* s. audaciam proprie sic dictam, quæ est vitium morale, quod peccat in excessu circa fiduciam.

19. *Alterum in defectu Timiditas*, quæ est vitium, quod peccat in defectu circa terribilia. Ubi notandum quod Timiditas h. l. non sumatur *Physicè* sed *Ethicè*, non pro natura affectu, sed pro vitioso habitu. Quo etiam referre solent *Desperationem*, quæ est vitium morale, quo animus in confidendo deficit, & metuendo modum excedit.

Tantum est, quod de nobilissima Fortitudinæ hac vice volumus afferre.

00 A 6406

ULB Halle 3
002 916 622

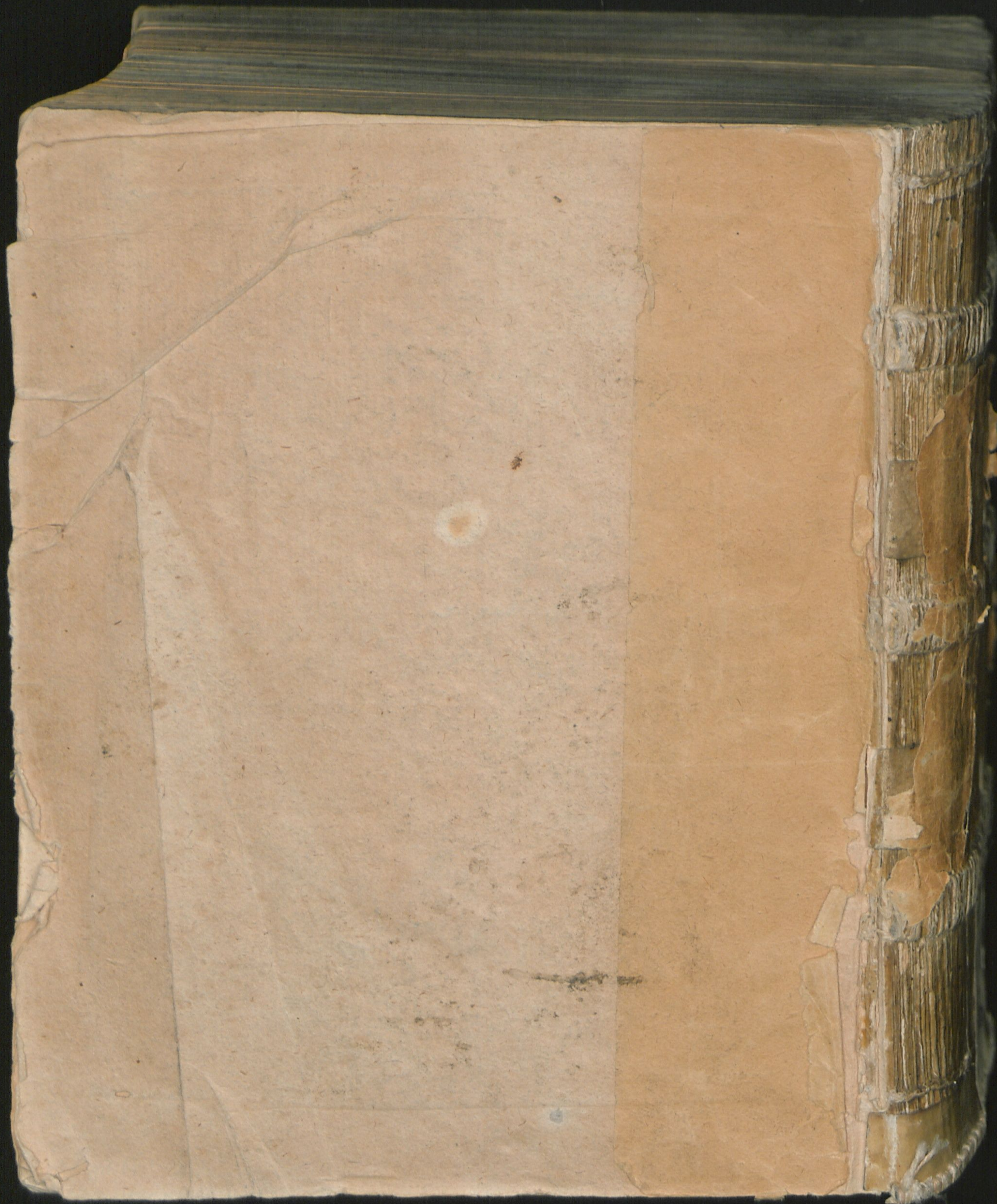
Stb

Retro V

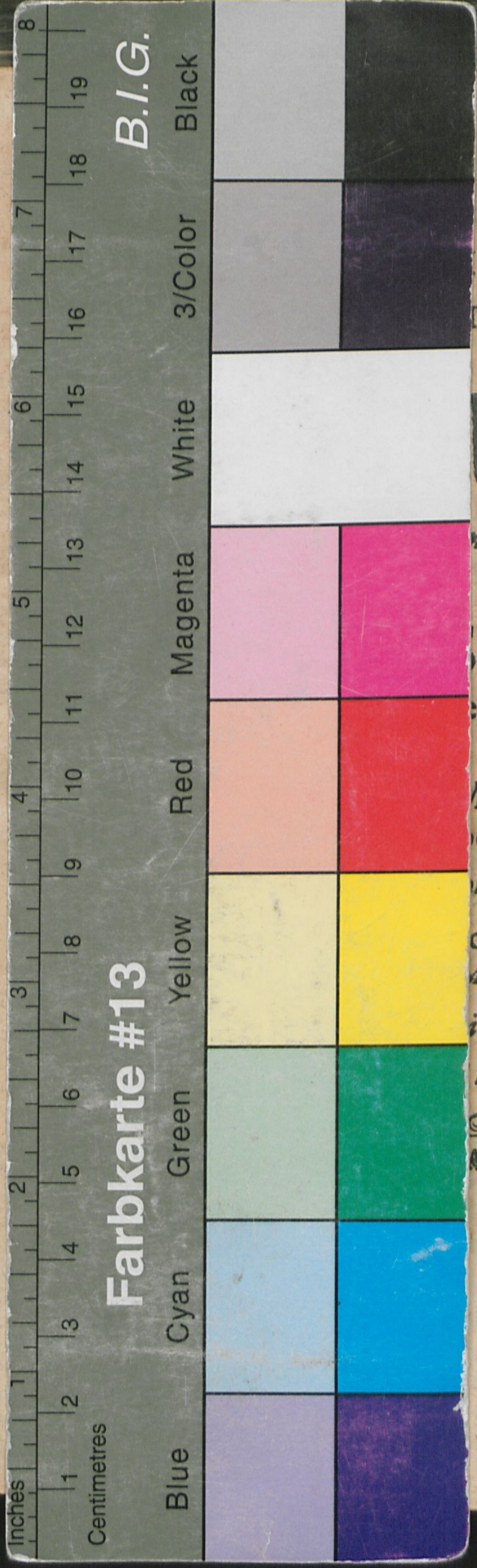
VDMA

30

J.
M BTHICARUM
TIO IX.

UDINE,

SES

Deutschman

ensis.

MUS SCHLEUSING,
ondens.

ublict

o Minori
Mart.

idianis.

RGÆ.

Anno. M. D. C. LII.

